

Szántai Sárközi Ambrus
Magyar Árnyékolástechnikai Vállalkozások Szövetsége

A nagy elődök nyomában 2.

PESTI REDŐNYÖSÖK A XX. SZÁZAD ELEJÉN

Sorozatunk előző részében az első ismert magyarországi redőnyös életét, munkásságát és a máig ívelő családi alapon működő vállalkozás történetét dolgoztuk fel. Ez a korszak eseménydús volt az általunk vizsgált szakma szempontjából is. Ne feledjük: a 20. század első éveiben töretlenül fejlődött az Osztrák-Magyar Monarchia gazdasága és az erre épülő polgárosodás. Egy-egy iparág, illetve a termékeik és szolgáltatásai iránt rohamosan bővülő kereslet növelte a benne vállalkozók számát is. De kik voltak azok, akik megalapozták a hazai redőnyös ipart? Ebben a részben a 2. világháborúig terjedő időszakot próbáljuk feltárni a fellelhető szűkös dokumentumok és a tárgyi emlékek segítségével.

Sajnos a korszak legjelentősebb redőnyös vállalkozásainak bemutatása sokkal nehezebb, mert az akkori ismert redőnyösök leszármazottai már nem folytatják elődeik tevékenységét. Ezért dokumentumokhoz, családi ereklyékhez nehéz hozzájutni, felkutatásuk óriási munkát igényel, mert a háború során sok minden megsemmisült. Szerencsére mives munkájuk termékei csökkenő számban, de még ma is fellelhetőek. Az új, korszerű árnyékolók azonban sorra kiszorítják és szemétképpé teszik ezeket a remekműveket. Megismerésükön keresztül megérthetjük, hogy milyen műszaki és esztétikai útkereséseken át fejlődött a szakma a század első évtizedeiben. Krónikásként szerencsés helyzetben vagyok, hiszen a felidézett kor néhány képviselőjét – igaz már a tevékenységük végén – személyesen ismerhettem. A hetvenes évek elején megcsappant erővel és megtűrt kisiparosi státuszukban mégis képesek voltak a szakma gyakorlásának régi szellemiségét átadni.

Az elsőnek tekintett Kondor Rezső mellett nézzük meg, hogy kik voltak a legismertebb pesti redőnyösök a század első évtizedeiben. Talán a legismertebb kö-

zöttük a KORÁNYI-FRÖLICH Vasárugyár, amely szinte egy időben kezdett a Kondor céggel. Különbözőség talán annyi, hogy – mint az a nevékből is kitűnik – a vasalap anyagú termékek széles skálájával foglalkoztak, így a redőnyös alkatrészek termékbővítés szándékával kerültek a gyártmányaik közé. Ez természetesen előnyt is jelentett, hiszen egy kiépült üzletkörrel és gyártási háttérrel a magyar redőnyös ipar innovációs bázisává alakulhattak. Az alkatrészek művészi megmunkálása mellett (1., 2. kép) műszaki fejlesztésekre is megfelelő agyagi és szellemi kapacitással rendelkeztek. Ennek a jelentőségét két tényező is motiválta abban az időben. Az egyik: a Bauhaus terjedése során alkalmazott egyedi, sokszor hatalmas felületű ablakokra kerülő faredőnyök kézi működtetésének a megoldása, amelyet egyszerű, ám szellemes módon valósítottak meg. Csökkenteni kellett a szükséges húzóerőt és egyidejűleg a szerkezeti elemek súrlódó ellenállását méghozzá hosszú távon. A nagyméretű faredőnyökhöz a lehetőségekhez igazodóan maximálisan megnövelt méretű hevedertár-

csákat alkalmaztak, ami az átlagos testi erejű emberek számára is biztosította a könnyed kezelhetőséget (3. kép). Ezek az elemek a hozzátartozó csapággal együtt különleges öntési eljárással készültek ennek köszönhetően az önkéntes tulajdonságukat. Ennek a jelentősége pedig abban állt, hogy a poros és magasan elhelyezett redőnyszerényekben kenés nélkül biztosítsák a sima működést. Tovább segítette a redőny gördülékenységét az ún. rásegítő henger, amelyet szintén öntvény konzolokba helyezett öntvénycsapos farúd biztosított (4. kép).

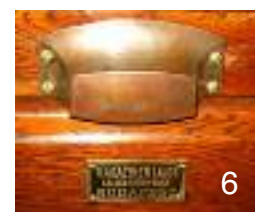
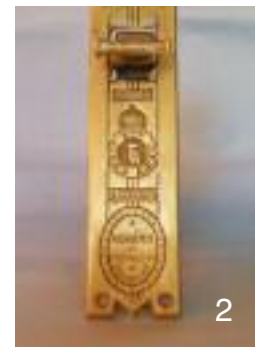
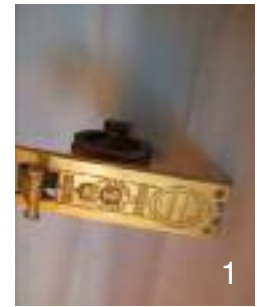
A kor árnyékolástechnikáját a faredőnyök és a vászonroletták, valamint az üzletek portálját védő hatalmas vászonnal borított napellenzők jelentették. Ez utóbbiak robusztus szerkezetű ollókaros megoldások voltak, amelyeket még ma is gyártanak. 21. századi változatai – különösen a nagyobb méretűek – már motoros hajtásúak, de akkor ezt is kézi erővel mozgatták. Elődeink megoldásai nem csak a műszaki követelményeknek feleltek meg tökéletesen, hanem szinte minden darabját joggal nevezhetjük esztétikus ipari remekműnek is (5. kép).

A korszak hasonlóan ismert és termékeny redőnyösei elsősorban a redőnyök gyártásával és szerelésével foglalkoztak, ám kisebb mértékben ugyan, de szinte mindenkinél fellelhető valami egyedi törekvés. Közös jellemzőjük (talán a kor más adózási világából adódóan) a termékeikbe beleöntött, begravírozott cégjelzés, amely bizonyára hatékony reklámként is szolgált a piaci törekvéseiket. Egyik-másik már művészi szintet elérő kivitelben készült kiváló és dekoratív tulajdonságokat hordozó sárga- vagy vörösrézből, illetve alpakából. (6.,7. kép).

És akkor lássuk a már megnevezetteken túl a legismertebbek listáját – természetesen a teljesség igénye nélkül: **MAGAZINER LAJOS**, **PICK EDE**, **HAJÓS ISTVÁN**, **JUSTUS SÁNDOR**, **RÓNA ERNŐ** és **ECKMAYER ISTVÁN**.

A redőnygyártás magyarországi fejlődésének érdekes mellékágaiként alakultak ki a más célt szolgáló, ám hasonló műszaki elven működő berendezések gyártása és fejlesztése. Az egyik - amit a kezdetektől gyártottak - a hullámos vasredőny, amely első sorban az üzletek biztonságát volt hivatott szolgálni. Ezzel a termékkel csak nagyon kevesen foglalkoztak, azok viszont a fent említett magas színvonalú és cégjelzéssel ellátott módon tették (8. kép). (Szerencsére ezt még ma is gyártják az előző cikkben bemutatott Kondor dinasztia mai képviselői is.)

Közel negyven éves gyakorlati tevékenységem elején meglepődtem, amikor egy megrendelőm redőnynek a javítását kérte, és a helyszínen derült ki, hogy egy

nagyméretű bútorredőnyről van szó. Akkor még nem tudhattam, hogy nem a megrendelőm tévelygett el, hanem a nagy elődöm Magazinier Lajos gyártotta a terméket, méghozzá a fent leírt tiszteletre méltó módon és kivitelben (9. kép). Kutatásaim során sikerült megtudnom, 1860-1939-ig élt, és a Kozma utcai temető 15. parcellájában nyugszik.

A kor redőnyösei között voltak olyanok, akik nem lettek széles körben ismertek, de tevékenységükkel és újításaikkal mégis hozzájárultak a redőnygyártás és szervizelés hazai fejlődéséhez. Ezek közül egyetlen példa az 1920-tól működő Kovács József redőnyös, akit a harmincas évek végén kialakuló romló anyagellátás ösztönzött egy találmányra, amely a megsárgult újságlapokban „Kovács féle redőnyjavító szegként” jelent meg. Ez az egyszerű találmány a faredőnyök táglalukká korhadt helyéből kieső csavart volt képes helyettesíteni. A hetvenes évek elején – amikor még csak faredőnyök voltak Magyarországon – több száz darab birtokában magam is használtam, megspórolva a költségesebb és időigényesebb cserét. Használatára már évtizedek óta nincs szükség, így sajnos már nem maradt meg az utókornak.

A két háború között működő redőnyösök fiatalabb nemzedékéből többen a 2. világháború után is dolgoztak, a politikai változások és az átalakuló társadalmi igények miatt sokszor nehezebb körülmények között, mint azt megelőzően. Ők magukkal hozták a nagy elődök tudását, szellemiségét, amellyel egy következő generáció szakmai életét alapozták meg. A következő fejezetben őket mutatjuk be.